

Investigating the global consequences of terrorism And countermeasures

Aziz Javanpour Heravi¹
Hamid Mohaghegh²

Abstract

The phenomenon of terrorism has posed a challenge to security, economic and social threats to countries. This phenomenon has led to human rights violations of international legitimacy and international legal standards and relations between countries, so that not only countries but also today's societies are sometimes affected. Extreme insights generalize a group to the whole. Therefore, the present study descriptively-analytically seeks to answer the question of what economic, security and social consequences the emergence of the phenomenon of terrorism has left? The findings indicate that terrorism has caused significant damage to the economy, security and society, so that the continuing growth of terrorism can pose serious challenges for the world.

Keywords: Terrorism, Fundamentalism, Security, Global Threats, Middle East

¹ Associate Professor of Political Science, Islamic Azad University, Tabriz Branch.,
Iran Azizjavan@yahoo.com

² Master of Regional Studies in the Middle East and North Africa Mofid University,
Qom, Iran. H.mohaghegh1992@gmail.com

بررسی پیامدهای جهانی تروریسم و اقدامات مقابله ای با آن

عزیز جوان پور هروی^۱

حمید محقق^۲

چکیده

پدیده تروریسم چالش تهدیدات امنیتی، اقتصادی و اجتماعی را برای کشورها ایجاد کرده است. این پدیده سبب نقض حقوق بشر مشروعیت بین المللی و موازین حقوقی بین المللی و روابط بین کشورها شده است به طوری که نه تنها کشورها بلکه جوامع امروزی نیز گاهی با تاثیر پذیری از بینش های افراطی یک گروه را به کل تعمیم می دهند. بنابراین پژوهش حاضر به روش توصیفی-تحلیلی به دنبال پاسخ به این پرسش است که ظهور پدیده تروریسم چه پیامدهای اقتصادی، امنیتی و اجتماعی بر جای گذاشته است؟ یافته ها بیانگر وجود خسارات و آسیب های قابل توجه تروریسم بر اقتصاد، امنیت و اجتماع بوده به طوری که روند ادامه یافتن رشد تروریسم می تواند برای جهان چالش های جدی به همراه داشته باشد.

واژگان کلیدی: تروریسم، بنیادگرایی، امنیت، تهدیدات جهانی، خاورمیانه

^۱دانشیار علوم سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز. ایران

^۲کارشناس ارشد مطالعات منطقه ای خاورمیانه و شمال آفریقا دانشگاه مفید، قم، ایران (نویسنده مسئول)

مقدمه

پدیده تروریسم بین‌المللی همچنان امنیت و حاکمیت کشور را تهدید میکند همچنین شروع به تهدید مظاهر سیاسی، اقتصادی و اجتماعی زندگی در درون کشور کرده و این تهدیدها تغییراتی بر چهره و ویژگی‌های کشورهای نیز سیاست‌های آن در منطقه و تمام جهان میگذارد. تروریسم دارای ابزار متعددی است که اشکال و ظواهر آن برحسب معیارهایی که شامل اقدام تروریستی میشود متفاوت است که این تعدد دلایل مختلفی دارد از جمله: ۱- تنوع ابزار خشونت بکاررفته در تروریسم ۲- بهره‌کشی تروریست‌ها از انقلاب اطلاعاتی و وسایل ارتباطی ۳- تفاوت روش‌های مورد استفاده در انجام عملیات تروریستی. اشکال آن بسته به روش انجام، دامنه گسترده‌گی و معیار عاملین جنایت تنوع می‌یابد.

تروریسم معمولاً توسط گروه‌ها یا افراد انجام میشود. این پدیده یک واقعیت جدید را در روابط بین‌المللی میان کشورها تحمیل کرده است که در ایجاد ائتلاف‌ها و محورها به منظور مقابله با آن و متوسل شدن به قدرت به صورت جمعی یا فردی که با عنایت و پشتیبانی جامع بین‌المللی انجام میگیرد نمود می‌یابد. تروریسم و گروه‌های تروریستی در حال حاضر به عنوان چالشی برای تمام کشورها باقی خواهند ماند و تلاش برای جلوگیری از حملات تروریستی و ایجاد فرهنگ آگاهی جمعی در میان اقشار مختلف جوامع به زمان زیادی نیاز دارد. بنابراین پژوهش حاضر به روش توصیفی-تحلیلی به دنبال پاسخ به این پرسش است که ظهور پدیده تروریسم چه پیامدهای اقتصادی، امنیتی و اجتماعی بر جای گذاشته است؟ فرضیه مقاله این است که تروریسم جهانی پیامدهای امنیتی، اقتصادی و اجتماعی را برای کشورها ایجاد کرده و دو اقدام مهم عبارت است از تصویب قطعنامه‌های سازمان ملل و شکل‌گیری مقاومت مردمی که نقش دومی بسیار موثرتر برای مقابله با داعش بوده است.

چارچوب مفهومی

واژه‌ی تروریسم همواره با بحران معنایی روبرو بوده و شاید بتوان این واژه را یکی از جنجال‌برانگیزترین واژگان کلیدی قرن بیست و یکم تلقی کرد. تروریسم یکی از واژه‌های

مبهم عرصه‌ی بین‌الملل است که به علت پیچیدگی مفهوم و در تعریف و تحدید قلمرو آن با بحران معنا مواجه است. مصادیق آن با نوعی تعاریفی که از تروریسم و ابعاد آن ارائه شده است بیش از آنی که منطبق بر عینیت‌گرایی و پذیرش دوگانگی ارزش با واقعیت باشد، برگرفته از ساخته‌های گفتمانی و تبلیغی است. در مطالعه‌ای که با حضور ۱۰۹ کارشناس تروریسم و متخصصین دانشگاهی، درباره تعریف تروریسم بررسی و تحلیل شد نتایج این تحقیق نشان داد که عنصر خشونت در ۸۳ درصد و عنصر اهداف سیاسی در ۶۵ درصد تعاریف بیان شده است. ۵۱ درصد بر عامل ترساندن و ترور تأکید داشتند و فقط ۲۱ درصد به استبداد و عدم تبعیض در تعریف تروریسم اشاره کرده اند. ۱۷ درصد نیز تروریسم را قربانی کردن شهروندان، افراد بی طرف و افراد غیرنظامی دانسته اند.

عمل ترور، نوعی عمل غافل گیرانه و ناگهانی برای از پای درآوردن مخالف و دشمن است؛ اما تروریسم با جوهره سیاسی، اجتماعی و عمل فراتر از قتل غافلگیرانه تعریف می شود. در واقع در تروریسم قتل یا وحشت افکنی لزوماً معطوف به مقتول یا جمعیت مورد تعدی نیست، بلکه در پی آن است تا با تعرض و تعدی به جمع یا هدفی کوچک، جمعیت و جامعه بزرگ تری را با هراس و انفعال روبرو کند تا به اهداف خود دست یابد (افتخاری و شبستانی، ۱۳۹۰: ۱۰). بر این اساس برخی شاخص‌های تروریسم عبارت‌اند از: فعالیت‌هایی چون آدم کشی، کشتار بی هدف، بمب گذاری و آدم ربایی، گروگان گیری، هواپیماربایی. تاکنون نظره‌های گوناگونی درباره راهبردها و تاکتیک‌های تروریست‌ها بیان شده است (ایلزکی، ۱۳۹۵: ۱۳۳). توماس تورنتو پنج هدف را برای تروریست‌ها بیان می کند: ساخت روحیه‌ای، تبلیغات، فاقد گرایش بودن جمعیت هدف، اضمحلال نیروهای مخالف و تحریک^۱. از آنجاکه تروریست‌ها به بازیگرانی بین‌المللی تبدیل شده‌اند، می‌توانند تقریباً هر جا که

^۱ برای مطالعه بیشتر بنگرید به:

بخواهند اقدامات تروریستی خود را ساماندهی کرده و به اجرا گذارند، از این رو هیچ منطقه، دولت یا ملتی از اقدامات آن مصون نمی ماند.

طبقه بندی انواع تروریسم

نظریات تروریسم جدید با ارائه نظریه موجی تروریسم^۱ توسط دیوید راپاپورت^۲ توسعه یافت. راپاپورت معتقد است تروریسم مدرن از ۱۸۷۰ آغاز شده و تأثیرات فراوانی در نظام بین الملل داشته است. به عقیده وی تروریسم مدرن در یک چرخه تاریخی به وقوع پیوسته است. ویژگی هر دوره از تروریسم را باید در شرایط نظام بین الملل در آن مقطع بررسی نمود. وی چهار موج از ابتدای شکل گیری تروریسم مدرن را برمی شمرد. او معتقد است که اولین موج تروریسم مدرن در قرن ۱۹ و توسط بازیگران غیردولتی اتفاق افتاده است در این مقطع جهان شاهد شکل گیری امواج انقلابی، ضد سلطنت طلب، آنارشستی خصوصاً در روسیه تزاری و نیز در سراسر اروپا و نهایتاً در آمریکا بوده است. موج دوم تروریسم متعاقب جریانات ضد استعماری و امپراتوری در دنیا و تلاش برای تعیین حق سرنوشت در کشورهای مختلف به وجود آمده است. پس از انعقاد معاهده ورسای^۳ پس از جنگ اول جهانی، جنبش های مختلفی خصوصاً در اروپا شکل گرفت که عمدتاً اهداف ضد استعماری داشت، در این مقطع تروریسم نیز به عنوان یک پدیده همراه این تحولات ظاهر گردید. بسیاری از اقدامات تروریستی در پاکستان، هند، غنا، نیجریه و... اتفاق افتاد. با این وجود از آنجا که این اقدامات ضد استعماری در بسیاری موارد ارزشمند تلقی شده و حمایت افکار عمومی جهانی را به همراه داشت مشروع تر تلقی شده و حامیان سیاسی نیز پیدا نمود. موج سوم تروریسم دهه های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ در شرایط رقابت دوران جنگ سرد رخ داد و به نظر راپاپورت جنگ ویتنام مهم تری جریان سیاسی بود که اثر مستقیم بر این موج داشت. همچنین در این مقطع در غرب

^۱ Wve theory of terrorism

^۲ David rapoport

^۳ Treaty of versailles

جریانات آگاهی‌دهنده نسبت به اوضاع جهان سوم نیز رشد پیدا کرد و توده‌های غربی بالأخص جوانان به سرنوشت جهان سوم حساس شدند. در این مقطع جریانات چپ نو به انتقاد از رویکردهای غرب نسبت به مسائل داخلی و بین‌المللی جامعه غربی پرداخته و حرکات تروریستی را منجر شدند. به عقیده راپاپورت موج چهارم تروریسم که ما آن را تروریسم پست‌مدرن یا جدید می‌نامیم از ۱۹۷۹ آغاز شده و هنوز ادامه داشته و در حال شدت گرفتن است. راپاپورت این موج را موج مذهبی تروریسم می‌خواند. در این موج تروریسم انتحاری توسعه یافته است. تروریسم ممکن است صرفاً دارای ریشه‌های داخلی باشد و یا به دلیل وابستگی‌های دینی، نژادی، قومی و حتی ملی، از انگیزه‌ای فراملی و بی‌نال ملی نیز برخوردار شود. بنابراین ریشه‌ها و انگیزه‌هایی که منتهی به ایجاد پدیده‌ای به نام تروریسم می‌شود. طی دهه اخیر، کارشناسان غربی به ریشه‌های دینی و مذهبی در بروز جنگ‌ها و نزاع‌های بعد از جنگ جهانی دوم به‌ویژه در ظهور تروریسم توجه خاصی نموده‌اند. در این میان، آن‌ها نقش اسلام در گسترش این برخوردها را با طرح تئوری برخورد تمدن‌های ساموئل هانتینگتون مورد مطالعه و بررسی قرار دادند (گوهری مقدم، ۱۳۸۸: ۱۴).

تروریسم سنتی معمولاً دلایل ساده و سیاسی آشکاری داشت اما تروریسم جدید، دلایل متعدد و ناروشنی دارد. تخریب جامعه مدنی و حذف بسیار از مردم از ویژگی‌ها تروریسم جدید است. پارادایم تروریسم جدید تغییر یافته است. وجه غالب تروریسم قدیم، سکولار و غیر ایدئولوژیک بود. وجه غالب تروریسم جدید، مذهبی و ایدئولوژیک است مثل رادیکالیست‌های مذهبی هندویسم، بودیسم، یهود، مسیحی و مسلمان و سایر مذاهب مادی و غیرمادی. قبل از دهه ۱۹۹۰ فقط ۳٪ سازمان‌ها تروریستی مذهبی بودند اما در کمتر از پانزده سال به ۴۰٪ رسیدند (فتحی، ۱۳۹۴: ۴۹). این آمار تا سال ۲۰۱۳ تبدیل به نیمی از تروریست‌های فعال بین‌المللی شد. روشی که تروریست‌های مذهبی استفاده می‌کنند، ویژگی‌های خاصی دارد. جنگ‌های غیرعادی، غیرمتعارف و غیرمتمرکز از جمله این ویژگی‌هاست. یکی از عوامل ایجاد تروریست‌های مذهبی عرفی شدن جوامع است. در این

راستا اکثر گروه‌های تروریستی نام‌های مذهبی برای خود انتخاب می‌کنند. اندیشه مذهبی آن‌ها را به خطرناک‌ترین نوع تروریست‌ها بدل می‌کند. تروریسم مذهبی خود به سه نوع مهم قابل تقسیم است، مسیحی، یهودی و اسلامی، اما امروزه و بعد از حادثه یازدهم سپتامبر ۲۰۰۱ تروریسم اسلامی در مرکز توجهات قرار گرفته شده است (مطلبی و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۲۴). مهم‌ترین گروه‌های تروریستی سلفی (۲۰۰۰-۲۰۱۴) در جدول زیر آمده است:

مهم‌ترین گروه‌های تروریستی سلفی (۲۰۰۰-۲۰۱۴)		
نام گروه	تعداد	در صد حملات
دولت اسلامی عراق و شام (داعش)	۷۵۷	۱۲ درصد
بوکوحرام	۵۵۸	۹ درصد
طالبان	۴۴۴	۷ درصد
القاعده عراق	۴۰۰	۶ درصد
الشباب	۲۴۴	۴ درصد
جنبش طالبان پاکستان	۱۷۵	۳ درصد
شبه‌نامیان فولانی (آفریقای غربی)	۱۰۴	۲ درصد
جبهه آزادی‌بخش اسلامی مراکش (ام.ای.ال.اف)	۶۳	۱ درصد
جماعت اسلامی	۶۱	۱ درصد
جبهه مورو	۵۵	۱ درصد

منبع: (نصیرزاده و گودرزی، ۱۳۹۷: ۲۷۴)

از بین گروه‌های بالا مهم‌ترین گروه به نام دولت اسلامی عراق و سوریه یا دولت اسلامی عراق و شام است که بعد از سال ۲۰۰۴ دست به اقدامات متعددی زد که هم منجر به ناآرامی گسترده در خاورمیانه شد و هم تا آستانه تشکیل یک دولت مستقل نیز پیش رفت. داعش نام گروهی از اسلام‌گرایان سنی مذهب (وهابی) است، با رهبری ابوبکر البغدادی که خود را خلیفه مسلمانان جهان اعلام کرد و داعیه رهبر مذهبی همه مسلمانان را دارد به وجود آورد. این گروه که ابتدا در سوریه تشکیل و به عراق کشیده شد، خواستار حکومت بر کل منطقه عراق و شام (شامل اردن، فلسطین اشغالی، لبنان، قبرس و بخشی از جنوب ترکیه) است. این گروه بخش‌هایی از عراق و سوریه را در کنترل خود دارد و برآورد شده است که حدود پنج هزار نفر در سوریه و سی هزار نفر در عراق عضو این گروه هستند. همچنین آمارهای دقیقی در رابطه با تعداد اعضای خارجی داعش وجود ندارد. بر اساس برآورد وزارت امور خارجه امریکا حدود ۲۱ هزار خارجی دست کم از ۵۰ کشور جهان برای جنگ در کنار گروه‌های مبتلا از جمله داعش به سوریه سفر کرده‌اند. اجرا شریعت در نظر آن‌ها البته با قرائت ادعایی آنان، راه‌حل تمام مشکلات است. در واقع نص‌گرایی به دنبال رد هرگونه تأویل و عقل‌گرایی و نفی تمام مظاهر مدرنیته مثل دموکراسی است؛ داعشی‌ها دموکراسی را کفر می‌دانند. از این رو برای گسترش تفکر خود دست به عملیات تبلیغاتی می‌زنند؛ از مهم‌ترین ارکان ساختار گروه داعش، شورای رسانه‌ای آن هست. این گروه با استفاده از رسانه‌های اجتماعی از یک سو جوانان مسلمان غربی و از سوی دیگران مسلمانان متعصب محلی را به سمت خود جذب می‌کنند. این گروه افراطی معتقد به عملیات نظامی و تروریستی در پیشبرد اهداف خود است و حوزه عملیاتی خود را بین‌الملل تعریف کرده است. به‌طور کلی اگر تروریسم از نظر حوزه عملیاتی بر دودسته تروریسم داخلی و بین‌المللی تقسیم شود، تروریسم داخلی بر اساس ماهیت و هویت ریشه‌هایی محلی و درون دستگاهی دارد و حوزه نفوذ و فعالیتش از مرزهای رسمی یک کشور فراتر نمی‌روند، هرچند ممکن است از منابع و حمایت‌های خارجی استفاده کند. تروریسم بین‌المللی معتقد است که باید از مرزهای رسمی یک کشور

عبور کرده و اهداف خود را در گستره‌ی جغرافیای وسیع تعریف کند، لذا توجه به عملیات نظامی و تروریستی گروه داعش در خارج از مرزها می‌تواند آن را در دسته تروریسم بین‌الملل قرار دهد. در طبقه‌بندی انواع تروریسم می‌توان معیار طبقه‌بندی را بازیگران، اهداف، مقیاس عملکرد و روش‌های مورد استفاده تقسیم کرد که در جدول زیر آمده است:

ویژگی	معیار
تروریسم دولتی: اقدامات تروریستی به‌وسیله یک دولت علیه دولت‌ها یا ملت‌های دیگر که شامل موارد مانند آموزش، تأمین مالی، پناهگاه دولتی و تهیه تسلیحات برای تروریستها میشود	بازیگران
تروریسم غیردولتی: گروه‌های کوچکی از بازیگران غیردولتی به‌دلیل درک نکردن اقدامات مشروع سیاسی یا نداشتن دسترسی و امکان برای چنین اقداماتی، برای پیشبرد اهداف سیاسی خود به خشونت متوسل میشوند.	اهداف
تروریسم تجزیه‌طلب: نوعی از تروریسم با اهداف و انگیزه‌های ملی است. این نوع از تروریسم معمولاً از سوی یک گروه قومی-مذهبی اقلیتی در داخل جمعیت اکثریت دنبال میشود.	
تروریسم مذهبی: شامل اقدامات تروریستی با انگیزه‌های مذهبی است که در آن اهداف گسترده‌ای تعریف میشود و اندازه خشونت نامحدود است	
تروریسم جناح چپ و راست: گروه‌های افراطی با اندیشه‌های چپ و راست سیاسی-اقتصادی‌اند که برای اجرای الگوی حکومتی مدنظر خود، به اقدامات خشونت‌آمیز و تروریستی علیه رقبای سیاسی	
تروریسم داخلی: این نوع تروریسم در جنبه‌های مختلف عاملان، حامیان، قربانیان و اهداف مربوط به جغرافیای سیاسی یک کشور را شامل میشود	مقیاس عملکرد
تروریسم بین‌المللی: به تروریسم مربوط به شهروندان و اموال بیش از یک دولت (کشور) گفته میشود	

<p>تروریسم جهانی: این نوع از تروریسم در مقیاس جهانی منتشر شده است و از نظر اهداف، اعضا و پناهگاه نیز ویژگی جهانی و فراسرزمینی دارد.</p>	
<p>تروریسم متعارف: در بیشتر حملات تروریستی از روشهایی مانند بمبگذاری، حملات مسلحانه، آدمربایی، هواپیماربایی و مانند آن استفاده میشود که با توجه به ابزارها و روشهای مورد استفاده، تروریست متعارف نامیده میشوند.</p>	<p>شیوه عمل</p>
<p>تروریسم نامتعارف: به استفاده از روشهای نامتعارف در حملات تروریستی گفته میشود که شامل تروریسم انتحاری، تروریسم مجازی، تروریسم هسته ای، بیوتروریسم شامل تروریسم شیمیایی میشوند.</p>	

منبع: (اطاعت و دبیری، ۱۳۹۵: ۲۸)

بررسی تروریسم مذهبی

نظریات تروریسم جدید با ارائه نظریه موجی تروریسم^۱ توسط دیوید راپاپورت^۲ توسعه یافت. راپاپورت معتقد است تروریسم مدرن از ۱۸۷۰ آغاز شده و تأثیرات فراوانی در نظام بین الملل داشته است. به عقیده وی تروریسم مدرن در یک چرخه تاریخی به وقوع پیوسته است. ویژگی هر دوره از تروریسم را باید در شرایط نظام بین الملل در آن مقطع بررسی نمود. وی چهار موج از ابتدای شکل گیری تروریسم مدرن را برمی شمرد. او معتقد است که اولین موج تروریسم مدرن در قرن ۱۹ و توسط بازیگران غیردولتی اتفاق افتاده است در این مقطع جهان شاهد شکل گیری امواج انقلابی، ضد سلطنت طلب، آنارشستی خصوصاً در روسیه تزاری و نیز در سراسر اروپا و نهایتاً در آمریکا بوده است. موج دوم تروریسم متعاقب جریانات ضد استعماری و امپراتوری در دنیا و تلاش برای تعیین حق سرنوشت در کشورهای مختلف به وجود آمده است. پس از انعقاد معاهده ورسای^۳ پس از جنگ اول جهانی، جنبش های مختلفی خصوصاً در اروپا شکل گرفت که عمدتاً اهداف ضد استعماری داشت، در این مقطع تروریسم نیز به عنوان یک

^۱ Wve theory of terrorism

^۲ David rapoport

^۳ Treaty of versailles

پدیده همراه این تحولات ظاهر گردید. بسیاری از اقدامات تروریستی در پاکستان، هند، غنا، نیجریه و... اتفاق افتاد. با این وجود از آنجا که این اقدامات ضد استعماری در بسیاری موارد ارزشمند تلقی شده و حمایت افکار عمومی جهانی را به همراه داشت مشروع تر تلقی شده و حامیان سیاسی نیز پیدا نمود. موج سوم تروریسم دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ در شرایط رقابت دوران جنگ سرد رخ داد و به نظر راپاپورت جنگ ویتنام مهم‌تری جریان سیاسی بود که اثر مستقیم بر این موج داشت. همچنین در این مقطع در غرب جریانات آگاهی‌دهنده نسبت به اوضاع جهان سوم نیز رشد پیدا کرد و توده‌های غربی بالأخص جوانان به سرنوشت جهان سوم حساس شدند. در این مقطع جریانات چپ نو به انتقاد از رویکردهای غرب نسبت به مسائل داخلی و بین‌المللی جامعه غربی پرداخته و حرکات تروریستی را منجر شدند. به عقیده راپاپورت موج چهارم تروریسم که ما آن را تروریسم پست‌مدرن یا جدید می‌نامیم از ۱۹۷۹ آغاز شده و هنوز ادامه داشته و در حال شدت گرفتن است. راپاپورت این موج را موج مذهبی تروریسم می‌خواند. در این موج تروریسم انتحاری توسعه یافته است. تروریسم ممکن است صرفاً دارای ریشه‌های داخلی باشد و یا به دلیل وابستگی‌های دینی، نژادی، قومی و حتی ملی، از انگیزه‌ای فراملی و بی‌نال ملی نیز برخوردار شود. بنابراین ریشه‌ها و انگیزه‌هایی که منتهی به ایجاد پدیده‌ای به نام تروریسم می‌شود. طی دهه اخیر، کارشناسان غربی به ریشه‌های دینی و مذهبی در بروز جنگ‌ها و نزاع‌های بعد از جنگ جهانی دوم به‌ویژه در ظهور تروریسم توجه خاصی نموده‌اند. در این میان، آن‌ها نقش اسلام در گسترش این برخوردها را با طرح تئوری برخورد تمدن‌های ساموئل هانتینگتون مورد مطالعه و بررسی قرار دادند (گوهری مقدم، ۱۳۸۸: ۱۴).

تروریسم سنتی معمولاً دلایل ساده و سیاسی آشکاری داشت اما تروریسم جدید، دلایل متعدد و ناروشنی دارد. تخریب جامعه مدنی و حذف بسیار از مردم از ویژگی‌ها تروریسم جدید است. پارادایم تروریسم جدید تغییر یافته است. وجه غالب تروریسم قدیم، سکولار و غیر ایدئولوژیک بود. وجه غالب تروریسم جدید، مذهبی و ایدئولوژیک است مثل رادیکالیست‌های مذهبی هندویسم، بودیسم، یهود، مسیحی و مسلمان و سایر مذاهب مادی و غیرمادی. قبل از دهه ۱۹۹۰

فقط ۳٪ سازمان‌ها تروریستی مذهبی بودند اما در کمتر از پانزده سال به ۴۰٪ رسیدند (فتیحی، ۱۳۹۴:۴۹). مهم‌ترین گروه‌های تروریستی سلفی (۲۰۰۰-۲۰۱۴) در جدول زیر آمده است:

مهم‌ترین گروه‌های تروریستی سلفی (۲۰۰۰-۲۰۱۴)

نام گروه	تعداد	درصد حملات
دولت اسلامی عراق و شام (داعش)	۷۵۷	۱۲ درصد
بوکوحرام	۵۵۸	۹ درصد
طالبان	۴۴۴	۷ درصد
القاعده عراق	۴۰۰	۶ درصد
الشباب	۲۴۴	۴ درصد
جنبش طالبان پاکستان	۱۷۵	۳ درصد
شبه‌نامیان فولانی (آفریقای غربی)	۱۰۴	۲ درصد
جبهه آزادی‌بخش اسلامی مراکش (ام.ای.ال.اف)	۶۳	۱ درصد
جماعت اسلامی	۶۱	۱ درصد
جبهه مورو	۵۵	۱ درصد

منبع: (نصیرزاده و گودرزی، ۱۳۹۷:۲۷۴)

در سال ۲۰۰۴ دولت اسلامی عراق و سوریه یا دولت اسلامی عراق و شام که نام گروهی از اسلام‌گرایان سنی مذهب (وهابی) است، با رهبری ابوبکر البغدادی که خود را خلیفه مسلمانان جهان اعلام کرد و داعیه رهبر مذهبی همه مسلمانان را دارد به وجود آمد. این گروه که ابتدا در سوریه تشکیل شد و به عراق کشیده شد، خواستار حکومت بر کل منطقه عراق و شام (شامل اردن، فلسطین اشغالی، لبنان، قبرس و بخشی از جنوب ترکیه) است. این گروه بخش‌هایی از عراق و سوریه را در کنترل خود دارد و برآورد شده است که برآورد می‌شود حدود پنج هزار نفر در سوریه و سی هزار نفر در عراق عضو این گروه هستند. همچنین آمارهای دقیقی در رابطه با تعداد اعضای خارجی داعش وجود ندارد. بر اساس برآورد وزارت امور خارجه آمریکا حدود ۲۱ هزار خارجی دست‌کم از ۵۰ کشور جهان برای جنگ در کنار گروه‌های مبتلا از جمله داعش به سوریه سفر کرده‌اند (Times, 2014).

داعش نام گروهی از اسلام‌گرایان سنی مذهب (وهابی) است، با رهبری ابوبکر البغدادی که خود را خلیفه مسلمانان جهان اعلام کرد و داعیه رهبر مذهبی همه مسلمانان را دارد به وجود آورد. این گروه که ابتدا در سوریه تشکیل و به عراق کشیده شد، خواستار حکومت بر کل منطقه عراق و شام (شامل اردن، فلسطین اشغالی، لبنان، قبرس و بخشی از جنوب ترکیه) است. این گروه بخش‌هایی از عراق و سوریه را در کنترل خود دارد و برآورد شده است که حدود پنج هزار نفر در سوریه و سی هزار نفر در عراق عضو این گروه هستند. همچنین آمارهای دقیقی در رابطه با تعداد اعضای خارجی داعش وجود ندارد. بر اساس برآورد وزارت امور خارجه آمریکا حدود ۲۱ هزار خارجی دست‌کم از ۵۰ کشور جهان برای جنگ در کنار گروه‌های مبتلا از جمله داعش به سوریه سفر کرده‌اند. اجرا شریعت در نظر آن‌ها البته با قرائت ادعایی آنان، راه‌حل تمام مشکلات است. در واقع نص‌گرایی به دنبال رد هرگونه تأویل و عقل‌گرایی و نفی تمام مظاهر مدرنیته مثل دموکراسی است؛ داعشی‌ها دموکراسی را کفر می‌دانند. از این رو برای گسترش تفکر خود دست به عملیات تبلیغاتی می‌زنند؛ از مهم‌ترین ارکان ساختار گروه داعش، شورای رسانه‌ای آن هست. این گروه با استفاده از رسانه‌های

اجتماعی از یک سو جوانان مسلمان غربی و از سوی دیگران مسلمانان متعصب محلی را به سمت خود جذب می کنند. این گروه افراطی معتقد به عملیات نظامی و تروریستی در پیشبرد اهداف خود است و حوزه عملیاتی خود را بین الملل تعریف کرده است. به طور کلی اگر تروریسم از نظر حوزه عملیاتی بر دودسته تروریسم داخلی و بین المللی تقسیم شود، تروریسم داخلی بر اساس ماهیت و هویت ریشه‌هایی محلی و درون دستگاهی دارد و حوزه نفوذ و فعالیتش از مرزهای رسمی یک کشور فراتر نمی‌روند، هرچند ممکن است از منابع و حمایت‌های خارجی استفاده کند. تروریسم بین المللی معتقد است که باید از مرزهای رسمی یک کشور عبور کرده و اهداف خود را در گستره‌ی جغرافیای وسیع تعریف کند، لذا توجه به عملیات نظامی و تروریستی گروه داعش در خارج از مرزها می‌تواند آن را در دسته تروریسم بین الملل قرار دهد.

مهمترین رکن این گروه مذهب است؛ اجرا شریعت در نظر آن‌ها البته با قرائت ادعایی آنان، راه حل تمام مشکلات است. در واقع نص گرایي به دنبال رد هرگونه تأویل و عقل‌گرایی و نفی تمام مظاهر مدرنیته مثل دموکراسی است؛ داعشی‌ها دموکراسی را کفر می‌دانند. از این رو برای گسترش تفکر خود دست به عملیات تبلیغاتی با شیوه‌های مدرن می‌زنند؛ رهبران این گروه معتقدند میدان نبرد رسانه‌ها به اندازه میدان جنگ در موفقیتشان اهمیت دارد. این گروه با استفاده از رسانه‌های اجتماعی از یک سو جوانان مسلمان غربی و از سوی دیگران مسلمانان متعصب محلی را به سمت خود جذب کرد. از مبانی اصلی اقدامات این گروه اعتقاد به عملیات نظامی و تروریستی در پیشبرد اهداف خود است و حوزه عملیاتی خود را بین الملل تعریف می‌کند. به طور کلی اگر تروریسم از نظر حوزه عملیاتی بر دودسته تروریسم داخلی و بین المللی تقسیم شود، تروریسم داخلی بر اساس ماهیت و هویت ریشه‌هایی محلی و درون دستگاهی دارد و حوزه نفوذ و فعالیتش از مرزهای رسمی یک کشور فراتر نمی‌روند، هرچند ممکن است از منابع و حمایت‌های خارجی استفاده کند و با اهداف سیاسی و اجتماعی، اقدام به خشونت و ترور و وحشت علیه حکومت و شهروندان آن کشور نماید. ولی تروریسم

بین‌المللی معتقد است که باید از مرزهای رسمی یک کشور عبور کرده و اهداف خود را در گستره‌ی جغرافیای وسیع تعریف کند، لذا توجه به عملیات نظامی و تروریستی گروه داعش در خارج از مرزها می‌تواند آن را در دسته تروریسم بین‌الملل قرار دهد.

درست است که داعش ساختار رسمی خود را هنوز اعلام نکرده است، اما کارشناسانی که روند تحول این گروه تروریستی تکفیری و دیگر گروه‌ها و جنبش‌های تکفیری تروریستی را پیگیری می‌کنند، ساختار زیر را برای داعش ترسیم کرده‌اند. در این ساختار مسئولیت‌ها و وظایف در داعش بین کمیته‌ها و شوراهایی تقسیم می‌شود که ریاست اغلب آنها را افسران سابق ارتش عراق در دست دارند که در زمان حاکمیت رژیم دیکتاتوری صدام حسین پیکره دستگاه نظامی و امنیتی و اطلاعاتی آن را تشکیل می‌دادند. مهمترین این شوراها و کمیته‌ها عبارتند از:

- شورای نظامی: ریاست این شورا را یک عراقی به نام «ولید العلوانی» یا همان (ابو احمد العلوانی) برعهده دارد و دارای سه عضو است که توسط البغدادی منصوب می‌شوند و وظیفه آنها اشراف و نظارت بر عملیات نظامی داعش در مناطق مختلف است.
- کمیته دفاعی، امنیتی و اطلاعاتی یا (کمیته امنیت و مشروعیت): ریاست این کمیته را یک عراقی به نام «ابو علی الأنباری» برعهده دارد که جانشین البغدادی در سوریه شمرده می‌شود و مهمترین حلقه در ساختار داعش است، چون تامین امنیت البغدادی، ریختن برنامه‌ها و نقشه‌های نظامی و جنگی، جمع‌آوری اطلاعات امنیتی، ارزیابی و بررسی آنها و صدور دستورات برعهده اوست.
- کمیته قضایی: ریاست این کمیته را یک عراقی به نام «ابو محمد العانی» عهده دار است و ماموریت وی نظارت و اشراف بر تمام قضایا و مسائل شرعی و قضایی داعش است.
- مجلس شورا: ریاست این مجلس را یک عراقی به نام «ابو ارکان الأمیری» برعهده دارد و دارای ۱۱ عضو است که البغدادی آنها را منصوب می‌کند و نظارت و اشراف بر تمام امور داعش و مناطق تحت تصرف این گروه را عهده دار است.

• اداره مالی: ریاست این دایره را هم یک عراقی به نام «موفق مصطفی محمد الکرموش» برعهده دارد.

• اداره تبلیغات و اطلاع رسانی: ریاست این دایره برعهده یک عراقی به نام «ابو الأثیر عمر العبسی» است که شماری از کارشناسان امور و عرصه رسانه، تبلیغات، روابط عمومی و پایگاه‌ها و شبکه‌های اینترنتی به وی کمک می‌کنند (Farsnews, 1394).

پیامدهای پدیده تروریسم

تأثیرات تروریسم در خاورمیانه عبارت است از:

- ۱- بی‌ثباتی سیاسی و ناامنی در کشورهای خاورمیانه
 - ۲- قدرت‌یابی گروه‌های تروریسم و تسلط بر قسمت‌های مختلف کشور
 - ۳- غارت منابع و نابودی میراث فرهنگی جامعه
 - ۴- افزایش کشتار و ویرانی شهرها و روستاها
 - ۵- افزایش آوارگان و کوچ اجباری
 - ۶- افزایش تنش‌های منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای
 - ۷- قدرت‌یابی گروهک‌های تروریستی
 - ۸- قوت گرفتن بحث‌های جدایی‌طلبی و اختلافات قومی مذهبی
 - ۹- تأثیرات فرامنطقه‌ای
 - ۱۰- درگیری و تقویت گروه‌های نیابتی
- در ادامه به بررسی چند مورد از پیامدهای تروریسم در ابعاد اقتصادی، نظامی و اجتماعی پرداخته می‌گردد:

۱- هزینه اقتصادی

در مدت ۱۸ سال یعنی ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۸، تروریسم ۸۵۵ میلیارد دلار برای اقتصاد جهان هزینه در بر داشته است. ، از سال ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۴، مرگ و میر ناشی از تروریسم ۳۵۳٪ افزایش

یافته و حوادث تروریستی ۱۹۰٪ افزایش یافته است. تروریسم جهانی در سال ۲۰۱۴ با ۳۳ هزار و ۵۵۵ مورد مرگ و میر در سطح جهانی و در نتیجه تأثیر اقتصادی آن ۱۱۱ میلیارد دلار به اوج خود رسید. بدین ترتیب طبق یافته تحقیقات زکریا^۱، جون^۲ و احمد^۳ (۲۰۱۹) به ازای افزایش ۱ درصد تروریسم، سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) ۰٫۱٪ و رشد اقتصادی را ۰٫۰۰۲٪ کاهش می یابد... همچنین تحقیقات دیگر نشان می دهد که با مرگ ۱۰۰۰ نفر در اثر تروریسم، مقیاس خشونت به یک جنگ داخلی می رسد و بر تلفات تولید ناخالص داخلی اثر خود را نشان خواهد داد. خاورمیانه و شمال آفریقا بیشترین منطقه تحت تأثیر تروریسم است. تأثیر اقتصادی تروریسم در منطقه از سال ۲۰۰۰ با ۴۳۴ میلیارد دلار در صدر و پس از آن صحرای آفریقا با ۱۳۳ میلیارد دلار دومین منطقه تحت تأثیر قرار گرفته است. جنوب آسیا با ۱۲۵ میلیارد دلار سومین منطقه آسیب دیده می باشد (Bardwell & Mohib, 2020). تروریسم بر سرمایه گذاری خارجی، توریست و گردشگری، زیرساختها و ریسک سرمایه تاثیر منفی می گذارد. در سال ۲۰۱۵، عراق در میان کشورهایی که تحت تأثیر تروریسم قرار گرفته اند، متحمل دومین خسارت مالی شد. این هزینه در مجموع ۵۱۹ میلیون دلار آمریکا بوده است (Statista, 2020).

تروریسم علاوه بر رشد اقتصادی، بازارهای مالی و تجارت را مختل می کند، سرمایه گذاری تجاری را مهار می کند و گردشگری را کاهش می دهد. بلومبرگ و هس (۲۰۰۶)، دسوزا، میرزا و وردیه (۲۰۰۹)، و میرزا و وردیه (۲۰۱۴) رابطه منفی بین تجارت و تروریسم پیدا کردند. بلومبرگ و هس (۲۰۰۶) تخمین می زنند که تروریسم علاوه بر درگیری های داخلی و خارجی می تواند تجارت را به اندازه تعرفه ۳۰ درصدی بر تجارت مختل کند. علاوه بر این، اگر یکی از شرکای تجاری تروریسم داخلی را تجربه کند، تجارت دوجانبه ممکن است

^۱ Zakaria

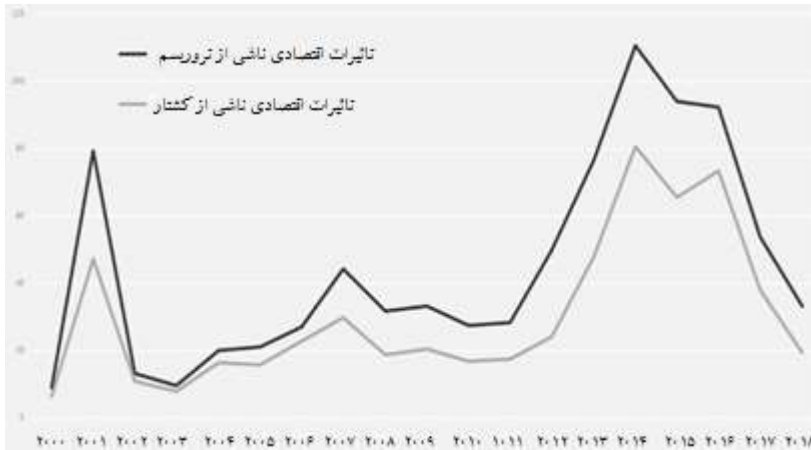
^۲ Jun

^۳ Ahmed

تقریباً ۴ درصد کاهش یابد. گردشگری به ویژه در برابر تروریسم آسیب پذیر است زیرا منجر به تشدید اضطراب سفر می شود. اندرز و سندلر (۱۹۹۱) رابطه بین تروریسم و گردشگری را برای اسپانیا از سال ۱۹۷۰ تا ۱۹۸۸ تخمین زدند و دریافتند که به طور متوسط، یک حادثه تروریستی معمولی منجر به ۱۴۰۰۰۰ گردشگر کمتر می شود. اندرز و سندلر (۱۹۹۶) کاهش ارزش دلاری در گردشگری ناشی از تروریسم را در منتخبی از کشورهای اروپایی از سال ۱۹۷۴ تا ۱۹۸۸ محاسبه کردند و به این نتیجه رسیدند که در مجموع، کشورها ۱۶,۱۵ میلیارد دلار به دلیل تروریسم از دست داده اند

دوره پس از ۲۰۱۴ شاهد کاهش قابل توجهی در حوادث تروریستی و تلفات جهانی بوده است. هم حوادث مرتبط با تروریسم و هم تلفات به ترتیب ۴۴ و ۵۲ درصد در چهار سال از سال ۲۰۱۴ کاهش یافته است. کاهش تروریسم عمدتاً به دلیل محلی سازی درگیری های سوریه است که منجر به کاهش تلفات ناشی از درگیری، شکست داعش توسط ائتلاف عراق و جامعه بین المللی و کاهش فعالیت های تروریستی در پاکستان و نیجریه شد. با این حال، افغانستان افزایش قابل توجهی در سطح تروریسم داشته است و در سال ۲۰۱۸ بیشترین آسیب را از تروریسم دریافت کرده است. با این حال، در دوره از سال ۲۰۱۰، کشورهای بیشتری از جمله کشورها و مناطق با صلح بالا، فعالیت های تروریستی را تجربه کرده اند. به عنوان مثال، اروپا از سال ۲۰۱۰ تاکنون بیش از ۵۰۰۰ حادثه تروریستی را متحمل شده است. تأثیر اقتصادی جهانی تروریسم در سال ۲۰۱۸ به ۳۳,۲ میلیارد دلار رسید که نسبت به سال ۲۰۱۷ کاهش ۳۸ درصدی را نشان می دهد. این کاهش با کاهش سطح تروریسم جهانی از سال ۲۰۱۴ مطابقت دارد. در سال ۲۰۱۸، تعداد کل مرگ و میر ناشی از تروریسم کاهش یافته است. ۱۵,۲ درصد نسبت به سطح سال ۲۰۱۷ خود، چهارمین سال متوالی از روند کاهشی تروریسم است. این به معنای تأثیر اقتصادی کمتر مرگ و میر ناشی از تروریسم است و متعاقباً تأثیر اقتصادی تروریسم به طور مشابه کاهش یافته است. شکل ۱ و ۲ کاهش موازی در سطح تروریسم و تأثیر اقتصادی آن را نشان می دهد که از سال ۲۰۱۴ آغاز می شود.

رشد تاثیر اقتصادی جهانی تروریسم ۲۰۰۰-۲۰۱۸

۲- شکست سیاست های مبارزه با تروریسم

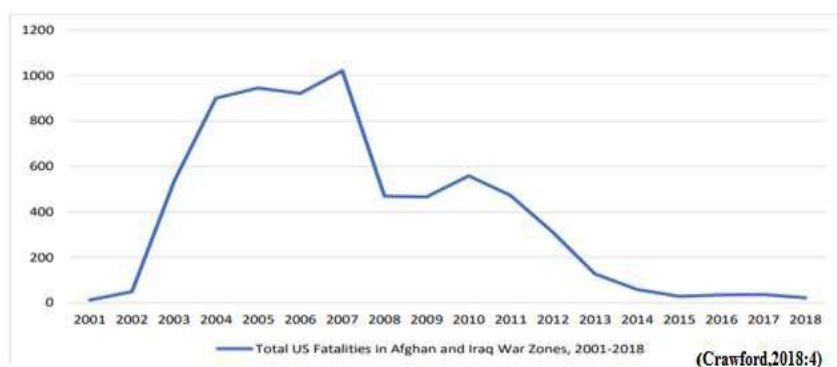
بر اساس گزارشی که توسط پروژه هزینه های جنگ در انستیتوی امور بین الملل و عمومی واتسون در دانشگاه براون منتشر شده است، هزینه تخمینی جنگ آمریکا علیه تروریسم ۶,۴ تریلیون دلار و ۸۰۱,۰۰۰ نفر است (GoLocalProv, 2019). حتی با خروج ایالات متحده از افغانستان، برآورد هزینه های جنگ نشان می دهد که آمریکایی ها از پرداخت صورت حساب جنگ علیه تروریسم که در چندین قاره ادامه دارد بدون دستاورد خواهند بود. هزینه مداخله نظامی در منطقه جنگی عراق و سوریه از ۱۱ سپتامبر به ۲,۱ تریلیون دلار افزایش یافته است و حدود ۳۵۵ میلیارد دلار بیشتر برای حضور نظامی در سایر کشورها از جمله سومالی و تعدادی از کشورهای آفریقایی تأمین مالی شده است و هنگامی که جنگ ها پایان یابد، هزینه های جنگ همچنان افزایش خواهد یافت، محققان گفته اند که ۲,۲ تریلیون دلار از کل مالی تخمینی مربوط به مراقبت های آینده است که قبلاً برای کهنه سربازان ارتش و

ایالات متحده کنار گذاشته شده است و سایر کشورها هزینه آسیب های زیست محیطی ناشی از جنگ ها را برای نسل های آینده خواهند پرداخت. استفانی ساول، یکی از مدیران پروژه هزینه های جنگ و همکار ارشد پژوهشی در موسسه واتسون می گوید که ما واقعاً در ۲۰ سال جنگ های پس از ۱۱ سپتامبر چه چیزی و به چه قیمتی به دست آوردیم؟ بیست سال بعد، ما همچنان با هزینه های اجتماعی بالای جنگ های افغانستان و عراق و مدت ها باید خسارات و ناپدید شدن نیروهای ایالات متحده را پردازیم (Brown, 2021) هزینه های مداخله آمریکا و جنگ در دانشگاه براون نشان داد که ۲۰ سال جنگ های پس از ۱۱ سپتامبر حدود ۸ تریلیون دلار برای ایالات متحده هزینه داشته و بیش از ۹۰۰۰۰۰ نفر را کشته اند (Ibid).

مجموع هزینه های مستقیم جنگ های پس از ۱۱ سپتامبر از نظر هزینه های دولت ایالات از جمله هزینه های مستقیم جنگ و هزینه های صرف شده برای بازسازی، کمک های بشردوستانه، و تلاش ها برای ساخت و حمایت از نیروهای امنیتی محلی بوده است. این رقم نشان دهنده حدود ۲,۷ درصد از کل هزینه های دولت فدرال ایالات متحده بیش از ۷۴ تریلیون دلار در این دوره ۲۰ ساله صرف شده است، دوره ای که کل تولید ناخالص داخلی ایالات متحده بیش از ۳۳۵ تریلیون دلار بوده است. این هزینه های جنگ مستقیم و بازسازی کمتر از ۱ درصد تولید ناخالص داخلی کلی بود. رهبران سیاسی آمریکا پیوسته در توضیح چگونگی تناسب جنگ های پس از ۱۱ سپتامبر این کشور با دیدگاه های کلی سیاست خارجی شان ناکام ماندند. در حالی که رئیس جمهور جورج دبلیو بوش به طور متناقضی تلاش می کرد جنگ عراق را به عنوان بخشی از دستور کار آزادی خود در خاورمیانه قرار دهد، سه جانشین او بر شکست های جنگ های پس از ۱۱ سپتامبر ایالات متحده و تعامل عمومی آن با خاورمیانه تأکید کردند. منتقدان تلاش های سیاسی و «ملت سازی» ایالات متحده در عراق و افغانستان را شکست خورده است، زیرا آمریکا نتوانست این کشورها را در مدت کوتاهی به دموکراسی های تمام عیار مد نظر خود تبدیل کنند (Katulis, 2021)

ایالات متحده ظاهراً برای جلوگیری از تروریسم به افغانستان و عراق حمله کرد. در عوض، جنگ‌ها مناطق را بی‌ثبات کرد و به گروه‌های تروریستی جدید اجازه رشد داد. همانطور که رویدادهای اخیر نشان داده است، حضور نظامی ۲۰ ساله ما در افغانستان نه طالبان را فلج کرد و نه به دولت افغانستان ابزاری برای مقاومت در برابر آن داد. تاکتیک‌هایی که ارتش و سیا به نام مبارزه با تروریسم به کار گرفتند از جمله آدم‌ربایی، بازداشت نامحدود، شکنجه و کشتار هدفمند شهرت آمریکا را به عنوان قهرمان حقوق بشر مخدوش کرد، به روابط با متحدان آسیب رساند، و بهانه برای عضوگیری در گروه‌های تروریستی فراهم کرد (German, Patel, & Goitein, 2021).

مجموع تلفات نظامی ایالات متحده در مناطق جنگی افغانستان و عراق، ۲۰۰۱-۲۰۱۸

۳- پیامد اجتماعی

تعداد حملات تروریستی در سال ۲۰۱۲ با ۶۷۷۱ حمله در سطح جهان به پایین‌ترین حد خود رسید. در سال ۲۰۱۴، تعداد حملات بیش از دو برابر شده و به ۱۳۴۶۳ حمله رسیده است. اکثر اقدامات تروریستی در کشورهای خاورمیانه مانند افغانستان و سوریه انجام شده است که در سال ۲۰۲۰ به ترتیب متحمل ۱۷۲۲ حمله و ۱۳۳۲ حمله شده‌اند (statista-c, 2020). از مهم‌ترین تأثیرات تروریسم افزایش آوارگان و مهاجرت اجباری مردم به سوی کشورها و نقاط امن بود که اروپا یکی از این مقاصد است. با ورود مهاجران به اروپا شاهد تحولات

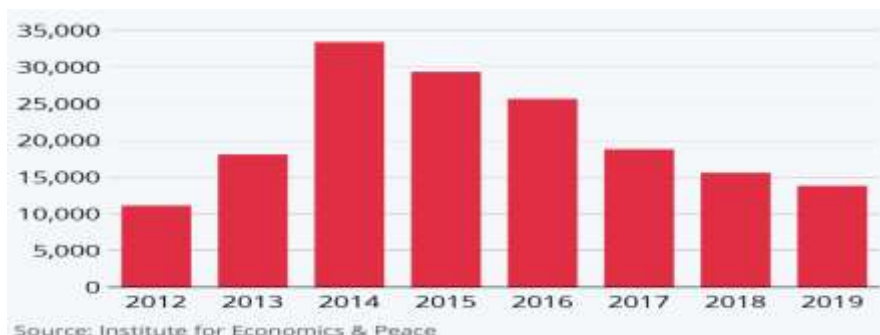
سیاسی در اروپا هستیم که یکی از این عواقب قدرت‌یابی راست افراطی در اروپا است. کمیسیون عالی پناهندگان سازمان ملل میلیون‌ها پناهنده و آواره را در مناطق جنگی که ایالات متحده برای مبارزه با تروریسم حضور دارد بدین شرح ثبت کرده است:

پناهندگان و آوارگان داخلی (به میلیون‌ها نفر) در ۲۰۱۷

جمع	پناهجویان	آواره	پناهندگان	
۴,۷۸	۰,۳۳	۱,۸۴	۲,۶۱	افغانستان
۳,۲۵	۰,۲۷	۲,۶۲	۰,۳۶	عراق
۱۲,۵۹	۰,۱۵	۶,۱۵	۶,۲۹	سوریه

منبع: (Crawford, 2018:5)

افغانستان، سوریه و هند بیشترین تعداد حملات تروریستی را در سطح ملی در سال ۲۰۱۹ گزارش کردند. به طور کلی، در سال ۲۰۱۹ فقط بیش از ۸۳۰۰ حمله تروریستی در سراسر جهان و حدود ۲۵۰۰۰ کشته بر اثر تروریسم رخ داد (Statista, 2021). در ادامه آمار تلفات جانی آمده است:

منبع: (statista, 2020).

در جدول زیر به ترتیب کشورهایایی که با بیشترین هزینه اقتصادی ناشی از تروریسم درگیر بوده اند آمده است:

بیشترین تلفات را در کشورهای از نظر بیشترین تلفات اقتصادی به عنوان درصد تولید ناخالص داخلی، 2010-2018 دارد

کشور/سرزمین	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
عراق	8%	7%	8%	18%	27%	18%	24%	17%	4%
افغانستان	3%	5%	9%	10%	14%	16%	15%	14%	22%
سومالی	0%	0%	2%	5%	7%	10%	8%	5%	2%
نیجریه	0%	0%	2%	2%	4%	3%	3%	3%	3%
پاکستان	3%	3%	3%	3%	3%	3%	0%	0%	0%
سومالی	1%	1%	1%	1%	2%	2%	2%	5%	1%
جمهوری آفریقای مرکزی	0%	0%	0%	1%	5%	2%	2%	4%	2%
لیبی	0%	0%	0%	1%	3%	4%	3%	2%	1%
یمن	1%	0%	1%	0%	1%	4%	1%	1%	1%
سودان جنوبی	0%	0%	0%	0%	1%	0%	4%	3%	1%

در سال ۲۰۱۴، تأثیر اقتصادی تروریسم معادل ۲۷ درصد از تولید ناخالص داخلی عراق بود. عراق در سال ۲۰۱۴ متحمل ۳۳۷۳ حادثه و بیش از ۱۰۰۰۰ کشته بر اثر تروریسم شد. عراق دومین بالاترین هزینه اقتصادی تروریسم را بر حسب درصد تولید ناخالص داخلی، معادل ۴ درصد تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۱۸ داشت (Degruyter, 2020). تبعات تروریسم تنها محدود به کشورهای بحران زده نیست بلکه در سایر نقاط جهان از جمله در اروپا نیز تبعات اجتماعی-سیاسی داشته است. احزاب راست افراطی با دامن زدن به تهدید مهاجرت و مهاجرت‌ستیزی سعی میکنند نشان بدهد که سرازیر شدن آوارگان مسلمان خاورمیانه جامعه آنها را در معرض تهدید هویتی، اقتصادی و سیاسی قرار می دهد. این احزاب با جلب نظر مردم به این مسئله، برای پیروزی در انتخابات از آن بهره برداری سیاسی میکنند؛ گسترده شدن و مقبولیت یافتن فعالیت احزاب راست افراطی در هلند، ایتالیا، آلمان، یونان، مجارستان، لهستان و سوئیس نشان میدهد که ارزشهای سنتی اروپا همچون حقوق بشر، کثرت گرایی، مدارا و امنیت فردی، شکننده شده است و در مقابل شعارهای هویتی و ناسیونالیستی جایگزین آن شده است (جعفری فر و مجیدی، ۲۰۲۲: ۱۳۹۷).

جمع بندی

تروریسم به عنوان پدیده ای با سابقه از قرن ۱۸ میلادی بیشتر با اهداف سیاسی به اجرا درآمد. در این قرن پدیده تروریسم در فرانسه نمود عینی پیدا کرد و در قرن ۱۹ با ظهور آنارشیست ها رنگ و بوی سیاسی بیشتری یافت. آنارشیست ها معتقد بودند که دولت پدیده ای بی فایده است. بنابراین برای ساقط کردن دولت استفاده از خشونت و ترور مجاز است ولی در قرن بیستم تروریسم مفهومی پیچیده تر یافت و از این تاریخ تروریسم به عنوان پدیده ای با شکل جدید مطرح شد. حادثه ۱۱ سپتامبر فرصتی مناسب در اختیار آمریکا قرار داد تا در راستای اهداف استکباری خود مبارزه جهانی با تروریسم با مفهوم مورد نظر خود را به خورد جامعه جهانی دهد.

مفهوم تروریسم از دیرباز در جوامع گوناگون مورد توجه بوده و متناسب با شرایط مختلف بکار رفته است. تعریف تروریسم قویا به منافع دولتهای قدرتمند و اهداف و منافع معرفین و اینکه با چه رویکردی به آن نگاه شود بستگی دارد. با این حال همچنان که سازمان ملل نشان داده است هرگز نتوانسته به صورت واقعی منجر به برقراری صلح شود چرا که تحت تأثیر عمده رقابت های سیاسی قدرت های بزرگ بوده و جنبه های حقوقی آن با جنبه های سیاسی آن آمیخته شده است از این رو، شاهد هستیم که از یک سو جنبه الزام آور بودن اجرای قطعنامه ها و از سوی دیگر بندهایی که از اجازه اقدامات علیه تروریسم را بدهد دارای نقصان است و از این رو این واقعیت بیان گر این است که نه تنها تعریف تروریسم بلکه مقابله با تروریسم نیز نیازمند بازتعریف است (جعفری فر و نصیر حامد، ۱۴۰۰: ۵۶). به هر حال تروریسم عنوانی است که برای خشونت افراد گروه ها و دولت های بدون حمایت قویترها بکار میرود. سازمان های تروریستی متناسب با اهداف و خواسته هایشان بر تغییر رژیم، تغییر منطقه و زمین، تغییر سیاسی کنترل اجتماعی و حفظ وضع موجود متمرکز میشود.

منطقه/اسل	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
آسیا و پاقوسیه	0.71	0.68	0.76	0.47	0.50	0.65	0.78	1.35	1.50	2.05
آمریکای مرکزی و دریای کارائیب	0.03	0.01	0.00	0.02	0.04	0.00	0.01	0.16	0.01	0.01
اروپا	0.64	0.81	0.15	0.47	2.50	1.07	0.55	0.26	0.40	0.42
خاورمیانه و شمال آفریقا	2.20	3.47	6.20	4.78	11.21	16.20	21.45	31.26	16.46	16.89
آمریکای شمالی	0.01	67.32	0.05	0.06	0.03	0.00	0.02	0.00	0.06	0.24
روسیه و اوراسیا	0.94	1.12	2.99	1.90	4.07	1.12	0.30	0.35	0.85	1.19
آمریکای جنوبی	2.63	3.00	2.13	0.95	0.32	0.72	0.26	0.52	0.74	0.75
آسیای جنوبی	1.29	1.93	0.78	0.67	1.19	1.12	3.26	10.00	11.14	10.91
جنوب صحرای آفریقا	0.53	1.06	0.23	0.20	0.15	0.19	0.44	0.35	0.49	0.81
کل	8.98	79.41	13.27	9.53	20.00	21.08	27.07	44.26	31.65	33.26
منطقه/اسل	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	
آسیا و پاقوسیه	1.09	1.06	1.32	1.68	2.77	1.68	1.72	1.52	1.22	
آمریکای مرکزی و دریای کارائیب	0.00	0.00	0.08	0.23	0.01	0.03	0.02	0.07	0.12	
اروپا	0.16	1.78	0.89	0.50	0.27	4.54	7.21	1.96	0.60	
خاورمیانه و شمال آفریقا	13.92	12.99	17.77	41.76	61.78	50.93	62.38	31.03	11.90	
آمریکای شمالی	0.07	0.00	0.10	0.14	0.63	0.66	0.88	1.33	0.49	
روسیه و اوراسیا	1.83	1.45	1.18	1.14	2.18	0.94	0.55	0.42	0.23	
آمریکای جنوبی	0.36	0.20	0.50	0.36	0.50	0.32	0.23	0.33	0.59	
آسیای جنوبی	9.72	9.97	11.18	12.23	12.04	11.53	5.12	5.07	5.87	
جنوب صحرای آفریقا	0.40	0.95	16.84	18.58	30.56	23.37	14.21	12.05	12.17	
کل	27.56	28.41	49.85	76.62	110.74	93.99	92.33	53.77	33.19	

منبع: (Degruyter, 2020)

بین ترتیب باید گفت پدیده تروریسم چالش جدیدی را برای کشورها ایجاد کرده است. این پدیده هم چنین سبب نقض حقوق بشر مشروعیت بین المللی و موازین حقوقی بین المللی از یکسو و قوانین عرفی از سوی دیگر شده است تا جایی که پیامدهای تروریسم در جامعه بین المللی بسیار زیاد بوده و کشورها را وادار کرده است تا به برگزاری بسیاری از کنفرانس های بین المللی جهت رسیدگی به این پدیده و محدود کردن گسترش افکار افراط گرایانه پردازند و کنترل و نظارت مالی خود را بر روی منابع مالی و سپرده ها و همچنین بر کمک های مالی که به داخل یا خارج از کشور به شرکت ها، افراد، سازمانهای خیریه، سازمانهای منطقه ای و بین المللی حواله میشوند افزایش دهند.

تکثیر تروریسم، 2000-2018

نشدگی	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
زبان فرقه‌های تکفیری داخلی	0%	79%	0%	0%	7%	9%	7%	20%	31%	28%
هولندگین	71%	13%	83%	82%	82%	75%	84%	67%	59%	62%
خسارات مالی	27%	8%	15%	15%	8%	14%	6%	11%	8%	9%
ممنوعات	2%	1%	2%	3%	3%	2%	2%	2%	2%	2%
جمع	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
نشدگی	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2000 # 2018
زبان فرقه‌های تکفیری داخلی	32%	34%	48%	34%	24%	28%	17%	26%	39%	43%
هولندگین	61%	62%	48%	63%	73%	70%	79%	71%	58%	51%
خسارات مالی	5%	3%	2%	2%	2%	7%	2%	2%	2%	5%
ممنوعات	2%	2%	1%	2%	1%	1%	2%	1%	1%	1%
جمع	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

منبع: (Degruyter, 2020)

به طور کلی می توان پیامدهای تروریسم را چنین برشمرد: ایجاد خسارت به زیرساخت ها، بناها و امکانات کشورها، ایجاد اختلال در گردشگری و تولید، سیل آوارگان به نقاط دیگر، نشان دادن شکست سیاست های ضد تروریستی آمریکا، کشتار بی گناهان، نظامیان، نیروهای سازمان ملل، ایجاد زمینه شکاف اجتماعی و سیاسی، ظهور احزاب افراطی ناسیونالیستی، زیر سوال رفتن ارزشها چون حقوق بشر آمریکایی، اختلاف نظر در تعریف تروریسم، امنیتی سازی مسلمانان و نشان دادن ضعف سازمان های بین المللی در کنترل بحران ها است.

منابع

- اطاعت، جواد؛ دبیری، علی اکبر (۱۳۹۵)، بررسی ابعاد مکانی-فضایی تروریسم، فصلنامه ژئوپلیتیک - سال دوازدهم، شماره دوم، تابستان ۱۳۹۵، صص ۲۴-۴۷
- افتخاری، اصغر؛ شبستانی، علی (۱۳۹۰)، راهبرد جمهوری اسلامی ایران در مقابله با تروریسم، فصلنامه آفاق امنیت، سال چهارم، شماره دوازدهم، پاییز ۱۳۹۰، صص ۳۹-۵.
- ایلزکی، اعظم (۱۳۹۵)، بررسی تروریسم (تروریسم هسته ای) و مصوبات سازمان ملل متحد و آژانس انرژی اتمی قبل و بعد از حادثه ۱۱ سپتامبر در ارتباط با تروریسم، فصلنامه مطالعاتی صیانت از حقوق زنان سال دوم زمستان ۱۳۹۵ شماره ۶
- جعفری فر، احسان؛ مجیدی، محمدرضا (۱۳۹۷)، بحران امنیتی در غرب آسیا و قدرت یابی احزاب راست افراطی اروپایی، فصلنامه مطالعات آسیای جنوب غربی، پاییز ۱۳۹۷، صص ۱-۳۴
- جعفری فر، احسان؛ نصیری حامد، رضا (۱۴۰۰)، نقش سازمان ملل متحد در صدور قطعنامه ها علیه داعش، فصلنامه سازمان های بین المللی، سال ۵، شماره ۱، پیاپی ۱۴، بهار ۱۴۰۰، صص ۳۴-۶۳
- حیدری، جهانگیر (۱۳۹۸)، تحلیل عناصر و رفتارهای ژئوپلیتیک مؤثر بر محدودسازی و سد نفوذ کنش های منطقه ای داعش، فصلنامه دانش تفسیر سیاسی، سال اول، شماره دوم، زمستان ۱۳۹۸، صص ۲۱-۴۶
- فتحی، یوسف (۱۳۹۴)، بررسی ماهیت، زمینها و اهداف تروریسم مدرن در اندیشه سیاسی آیت الله خامنه ای (مدظله العالی)، فصلنامه پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال چهارم، شماره ۱۶، پاییز ۱۳۹۴، صص ۶۴-۴۷.
- گوهری مقدم، ابوالفضل (۱۳۸۸)، تروریسم جدید: چارچوبی برای تحلیل، دانشنامه حقوق و سیاست، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۳۸۸، صص ۱۱-۳۴

مطلبی، مسعود؛ آرایش، حسن؛ رحیمی عماد، سید رضا (۱۳۹۵)، تروریسم از منظر بنیادگرایان اسلامی رادیکال و فقه سیاسی شیعه؛ با نگاهی به عملیاتهای استشهادی، فصلنامه پژوهشهای سیاسی جهان اسلام، سال ششم، شماره چهارم، زمستان ۱۳۹۵، صص ۱۴۶-۱۱۹
نصیرزاده، حسین؛ گودرزی، مهناز (۱۳۹۶)، ارزیابی و سنجش تاثیر ظهور جریانهای نوسلفیه بر جایگاه منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه پژوهش‌های روابط بین‌الملل، دوره ۷، شماره ۲۵، شماره پیاپی ۱، صص ۲۶۱-۲۷۸

Anthony Pipa و Max Bouchet (06 aug, 2020) How to make the most of city diplomacy in the COVID-19 era: <https://www.brookings.edu/blog/up-front/2020/08/06/how-to-make-the-most-of-city-diplomacy-in-the-covid-19-era/>

Brian Katulis(10, sep, 2021) The Lessons Learned for U.S. National Security Policy in the 20 Years Since 9/11: <https://www.americanprogress.org/article/lessons-learned-u-s-national-security-policy-20-years-since-911/>

Brown(1, SEP, 2021) Costs of the 20-year war on terror: \$8 trillion and 900,000 deaths: <https://www.brown.edu/news/2021-09-01/costsofwar>

Clingendael (17 APR, 2007) CITY DIPLOMACY: THE EXPANDING ROLE OF CITIES IN INTERNATIONAL POLITICS: <https://www.clingendael.org/publication/city-diplomacy-expanding-role-cities-international-politics>

Degruyter(1, DEC, 2020)The Economic Impact of Terrorism from 2000 to 2018: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/peps-2020-0031/html>

Farsnews . (۰۹ ۰۴ , ۱۳۹۴) . ساختار داعش در سوریه و عراق در یک نگاه؛ از فرماندهان تا <https://www.farsnews.ir/news/13940409000152> منطقه در سوریه:

Hannah Ritchie و Max Roser(NOV, 2019) Urbanization: <https://ourworldindata.org/urbanization>

Harrison Bardwell و Iqbal Mohib (1, dec, 2020) The Economic Impact of Terrorism from 2000 to 2018:

<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/peps-2020-0031/html>

Ismael Blanco و Gomà Ricard(2020) .International Encyclopedia of Human Geography (Second Edition):

<https://www.sciencedirect.com/topics/social-sciences/urban-development>

Michael German ، Faiza Patel و Elizabeth Goitein(17 aug, 2021) The True Costs of National Security :'<https://www.brennancenter.org/our-work/analysis-opinion/true-costs-national-security>

Sistercities(11 jun, 2021 A) CITY OF SAN ANTONIO DONATES \$10K TO CHENNAI SISTER CITY FOR COVID RELIEF:

<https://sistercities.org/2021/06/11/city-of-san-antonio-donates-10k-to-chennai-sister-city-for-covid-relief/>

Sistercities(28 MAY, 2021 B) SISTER CITIES AAPI HIGHLIGHT STORIES:

<https://sistercities.org/2021/05/28/sister-cities-aapi-highlight-stories/>

statista.nov, (2020) Deaths From Terrorism Fall For Fifth Consecutive Year:

<https://www.statista.com/chart/23596/deaths-from-terrorism-worldwide/>

Statista(10 sep, 2021), Terrorism: Facts and statistics:

<https://www.statista.com/topics/2267/terrorism/#dossierKeyfigures>

statista.(2020) .Number of terrorist attacks in 2020, by country:

<https://www.statista.com/statistics/236983/terrorist-attacks-by-country/>

statista-c(2020). Number of terrorist attacks worldwide between 2006 and

2020: <https://www.statista.com/statistics/202864/number-of-terrorist-attacks-worldwide/>

sustainabledevelopment.(1,09,2016) .Sister Cities Network for Sustainable Development:

<https://sustainabledevelopment.un.org/partnership/?p=1630>

Tasnimnews (۱۳۹۸, ۱۱, ۰۴). یک قرن همراهی دو ملت ایران و عراق در مبارزه با

استکبار: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1398/11/04/2188429>

TRUEEDUCATIONPARTNERSHIPS(24, feb, 2020) WHAT IS A SISTER CITY PARTNERSHIP?:

<https://www.trueeducationpartnerships.com/culture/what-is-a-sister-city-partnership/>

worldbank.(20, APR, 2020) Urban Development:

<https://www.worldbank.org/en/topic/urbandevelopment/overview#1>